

NATALIA LEBEDEVA'S PEDAGOGICAL AND CREATIVE WAY

Окреслюється необхідність розширення проблем, що розглядаються у педагогічному дискурсі. Підкреслено потребу розширювати науковий інтерес у напрямі вивчення здобутків окремих персоналій, що дозволяє поглибити знання та окреслити нові сутнісні характеристики. Досліджується специфіка педагогічних і творчих принципів Наталії Лебедевої. Її педагогічна діяльність у Київській муніципальній академії музики імені Р.М. Глієра вплинула на розвиток українських провідних джазових виконавців.

Керуючи класом джазового ансамблю, Лебедева сприяє формуванню навичок спільного узгодженого музикування. Основою методики Наталії виступає підтримка прагнення студентів до самовираження. Партнерство та підтримка є базисом, який сприяє зростанню джазових виконавців. Розвиток практичної зацікавленості студентів, підготовка до практики джазового виконавства є основою для принципів, які реалізуються у викладацькій діяльності Лебедевої. Потреба створення ансамблевого звучання у поєднанні з необхідністю розвивати навички джазової імпровізації є провідним методичним принципом Лебедевої як викладача.

Творчі напрацювання Лебедевої як композитора реалізуються у напрямі ф'южн як простору для поєднання класики, джазу, фольклорних традицій різних народів, що промовляються за допомогою сучасної музичної лексики. Нерідко авторка звертається до класичних творів Й.С. Баха та Ф. Шопена, які постають по-новому у джазовому обрамленні, що притаманно для багатьох джазменів. Її композиції відповідають провідним тенденціям, які поширені у світовій виконавській джазовій практиці. В інструментальних композиціях зустрічаються поліритмічні та поліметричні структури, виконання яких потребує чіткої кооперації між усіма учасниками ансамблю. Виконання джазових творів також вимагає взаємодії між учасниками процесу, між джазменами та публікою, яка виступає основним адресатом.

Ключові слова: джаз, педагог, Наталія Лебедева, методичні принципи, виконавство.

The need to expand the problems considered in pedagogical discourse is outlined. The scientific interest in the direction of studying the achievements of individuals is expanding, which allows deepening knowledge and outlining new essential characteristics. The peculiarity of pedagogical and creative principles of Natalia Lebedeva is studied. Her pedagogical activity at the R. Glier Kyiv municipal academy of music influenced the development of Ukrainian leading jazz performers. Leading a jazz ensemble class, Lebedeva promotes the formation of skills of joint coordinated music making.

The basis of Natalia's methodology is to support students' desire for self-expression. Partnership and support are the basis for the growth of jazz performers. The development of students' practical interest, preparation for the practice of jazz performance is the basis of the principles that are implemented in the teaching activities of Lebedeva. The need to create an ensemble sound in combination with the need to develop the skills of jazz improvisation is the leading methodological principle of Lebedeva as a teacher. Lebedeva's creative works as a composer are realized in the direction of fusion, as a space of combination of classics, jazz, folk traditions of different peoples, which are pronounced with the help of modern musical vocabulary. The author often refers to the classical works of JS Bach and F. Chopin, which appear in a new way in the jazz frame, which is typical of many jazzmen. Her compositions correspond to the leading trends that are common in the world jazz practice. In instrumental compositions there are polyrhythmic and polymetric structures, the performance of which requires clear cooperation between all members of the ensemble. Similarly, the performance of jazz works requires interaction between the participants in the process, between jazzmen and the audience, which is the main addressee.

Key words: jazz, teacher, Natalia Lebedeva, methodical principles, performance.

УДК 37.032:78.071
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/33-2.8>

Скоромний В.П.,
народний артист України,
професор кафедри
музичного мистецтва
ПВНЗ «Київський університет культури»

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Українське джазове мистецтво активно розвивається упродовж останніх десятиліть. Його еволюціонування пов'язане з діяльністю музикантів, які задають високий рівень виконавської майстерності у цьому напрямі естрадного мистецтва. Серед українських джазменів виділяється постать Наталії Лебедевої, яка є провідною виконавицею, педагогом, композитором та аранжувальником. Її діяльності, яка безпосередньо пов'язана з розвитком вітчизняного джазу, досі не було приділено уваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання дослідження педагогічної персоналії у дискурсі сучасної історико-педагогічної науки розкриваються у працях Г. Белан [1]. Розвиток джазового мистецтва, специфіка дихотомії «джаз та академічна музика» аналізуються у працях О. Войченко [2], О. Шпортько [3]. Методичні основи навчання джазової імпровізації є предметом розвідок О. Павленко [5]. Особливості творчого шляху Н. Лебедевої висвітлювалися у публіцистичних статтях Л. Даниленко [4] та А. Юдіна [6].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Творчі досягнення Наталії Лебедевої розкривалися у низці публікацій, що мають публіцистичний характер. Висвітлення тих методичних принципів, які реалізуються на виконавській і педагогічній ниві, сприятимуть формуванню уявлення про її внесок у розвиток джазової освіти України.

Мета статті – дослідити особливості виконавської, композиторської та педагогічної діяльності української джазової піаністки Наталії Лебедевої.

Виклад основного матеріалу. Сучасна педагогіка динамічно розвивається. Деякі автори, зокрема Г. Белан, наголошують на потребі розширення проблем у педагогічному дискурсі. Потрібно розширювати науковий інтерес у напрямі вивчення здобутків окремих персоналій, що дозволяє поглибити знання та окреслити нові сутнісні характеристики. «Вивчення, конструктивний аналіз педагогічної персоналії дають змогу не лише осмислити цілісну картину історико-педагогічного процесу в Україні, а й відкрити новий зміст, нові грані раніше досліджених наукових явищ і феноменів, розширити й поглибити ареал вітчизняної педагогічної думки у діахронічному вимірі» [1, с. 11]. Обравши цей ракурс, що базується на дослідженні здобутків окремих персоналій, розкриємо специфіку розвитку джазової освіти України на прикладі діяльності Наталії Лебедевої.

Наталія Лебедева є піаністкою, чия творча діяльність вплинула на розвиток провідних джазових виконавців. Її викладацький шлях у Київській муніципальній академії музики імені Р.М. Глієра триває вже більше 25 років, де завдяки її керівництву класом джазового ансамблю було виховано багато провідних вітчизняних виконавців. Вона почала цікавитися джазом ще на етапі, коли він не мав великої популярності та розповсюдженості в Україні. Формування її власної виконавської джазової манери відбувалося під впливом майстрів світового джазу: Біла Еванса, Хербі Хенкока, Джона Колтрейна, Чіка Корія та Пета Метіні.

Творчий шлях Наталії Лебедевої як професійної виконавиці-піаністки розпочався з 1995 року, коли вона створила тріо з Андрієм Арнаутовим (бас-гітара) та Аліком Фантаєвим (ударні). Тоді ж було записано перший диск, до якого увійшли авторські композиції Лебедевої. Попри те, що Наталія чимало уваги приділяла виконавству у складі тріо, вона була учасницею й інших проєктів, здебільшого організованих її колишніми студентами, а нині – провідними джазовими музикантами. Виконавиця сформувала власний неповторний стиль, який має відкритий характер, полягає у значній експериментальності та широті образної палітри - від фанку до лірики.

Творча співпраця на уроках джазового ансамблю є запорукою для організації спільних

проєктів. Зазначимо, що завдяки співпраці з Лебедевою та її безпосередній підтримці змогло реалізувати свій творчий потенціал чимало виконавців. Причому основою методики Наталії є звернення до студентів як до професіоналів, що рівні з викладачем у своєму прагненні до самовираження. Партнерство та підтримка є базисом, на якому «виростають» молоді джазові таланти.

Робота на заняттях відбувається у руслі, що стимулює практичну зацікавленість студентів. Обирається музичний матеріал, який дозволяє ознайомити учасників ансамблю з провідними джазовими напрямками сьогодення. При спільній ансамблевій грі відбувається не лише введення молодих музикантів до сфери серйозного джазу, а й виявляються їхні можливості до мистецтва імпровізації, без якого не можливий джаз. О. Павленко визначає імпровізацію як «вид художньо-креативної діяльності, під час якої творчий продукт створюється оригінальними музично-виразними засобами джазового мистецтва» [5, с. 92].

Жодний урок із джазового ансамблю у Наталії не відбувається без створення імпровізацій. Хоча є й теоретичний курс, який ознайомлює студентів з основами джазової імпровізації, проте необхідні можливості практичного застосування навиків імпровізування. Розвиток майстерності ансамблевого виконавства, яке б включало створення повноцінних композицій і демонстрацію здатності імпровізувати кожним виконавцем, постає основою методичних принципів Лебедевої як викладача.

Нерідко обираючи репертуар для студентів, джазова виконавиця пропонує «стандартні», які набувають незвичного прочитання, будучи представленими у мейнстрімних стильових напрямках. Проте якщо говорити про специфіку її власного творчого спрямування, то композиції Лебедевої можна віднести до напряму ф'южн. Джазова музика має синтетичну природу, вбираючи елементи різних етнічних культур. О. Войченко зазначає про поліетнічність «джазової музики, що містить не одну національну або регіональну традицію, а являє собою міжкультурний сплав – «ф'южн», що свідчить про її полістилістику» [2, с. 264]. Проте найвищим рівнем розвитку ідеї музичного синтезу у джазі є саме ф'южн як простір, де можливо поєднати класику, джаз, фольклорні традиції різних народів, які промовляються за допомогою сучасної музичної лексики.

Чимало альбомів Н. Лебедевої пов'язано з переосмисленням класичних творів Й.С. Баха, Ф. Шопена. Так, у її творчому доробку є альбом "QUESTS", натхненний музикою Ф. Шопена. Його було записано у складі джазового секстету. Твори провідного барокового композитора увійшли до альбому "BACH IN JAZZ", де джазове тріо Лебедевої виступило разом із дуєтом скрипок "Two Violins".

Подібний мікст джазових опусів та класики є одним із популярних трендів, представлених як у закордонних музикантів, так і у вітчизняних. «Звернення до класичних тем є своєрідною поступкою та кроком у бік любителів академічної музики, які скоріше сприймуть оброблення Бахівської теми, аніж швидкий потік у напрямі бібоп, заснований на авторському музичному матеріалі. Цей напрям, тобто поява класики у джазі, яскраво виявляється у багатьох музикантів, вони випускають цілі альбоми на класичні теми» [3, с. 109].

Окрім опрацювання «хітів» академічного мистецтва, виконавицю цікавить і сучасна музика. Зокрема, нею був створений проєкт "COVER Z", який увібрав інструментальні версії пісень співачки Земфіри Рамазанової. Ця широта музичних уподобань якнайкраще демонструє спроможність джазового мистецтва стирати кордони між різними стильовими напрямками, виявляючи можливість перетворюватися у відповідному джазовому обрамленні.

Безперечно, що власна композиторська та виконавська діяльність Лебедевої є наочним прикладом для розвитку молодим джазовим виконавцям. Сприймаючи її мистецькі принципи через споглядання та безпосередню участь у музичному дійстві, вони налаштовуються на створення якісного джазового контенту. В подальшому нерідко колишні студенти продовжують співпрацю з Н. Лебедевою, яка підтримує усі креативні ініціативи молоді. Серед останніх проєктів Лебедевої є співробітництво зі співачкою Лаурою Марті, знайомство з якою відбулося ще під час навчання останньої в КМAM Глієра. Згодом співробітництво дійшло до рівня співтворчості. У спільному проєкті до авторської музики Наталії було додано англomовний текст, написаний Лаурою.

Результат є таким, що дозволяє демонструвати високий рівень українського джазу у світовому музичному просторі та часто презентується на українських концертних заходах. Також у співпраці з Лаурою і Христиною Марті вийшло три авторських диски: "Paints", "Medium Cool", "Tatransky Saj". Виконавиця чимало виступала на різних джазових фестивалях: Leopold Jazz Fest, Art Jazz Cooperation, Jazz Bez, Koktebel Jazz Festival, Asu Jazz Fest, Jazznica, EU Jazz Express, Jazz Jamboree, Bielska Zadymka Jazowa та інших, де мала змогу співпрацювати та спілкуватися із провідними закордонними виконавцями.

Якщо говорити про структуру композицій, які створює джазова виконавиця, то вони є досить складними. В них наявні елементи сюїтності, а не куплетної чи строфічної форми. Часто на фоні теми медитативного характеру може виникнути контрастний розділ, пов'язаний з етнічними елементами. Украй важливим для джазу є те, що він, як вказує Лебедева, дуже активно реагує на зміни, які відбуваються у культурі, світі, мистецтві. Тому

джаз модифікується та вбирає елементи електронної музики, етнічної музики, академічної музики. В цьому є його сила та перспективність. Музичне мислення авторки орієнтоване на здобутки світової та американської джазової сцени й демонструє високий рівень майстерності.

Виконавська імпровізаційна манера Лебедевої є зразком для наслідування для молодих джазменів. Кожен, хто потрапляє на заняття ансамблем, має змогу не лише почути основні принципи її імпровізаційних патернів, а й перейняти їх. Її імпровізацію окреслюють так: «Імпровізації Наталії Лебедевої зазвичай будуються як розвиток мелодійних ліній, часто через повторення і видозміну музичних фраз, яке не відпускає увагу своїм поступовим накопиченням енергії, вихлюпується у фінальних акордах» [6]. Також зазначимо, що в тих композиціях Лебедевої, які є суто інструментальними, нерідко зустрічаються поліритмічні та поліметричні структури, що є досить складним для виконання й потребує чіткої кооперації між усіма учасниками ансамблю.

Одним із головних принципів виконавця, на думку Лебедевої, є осягнення важливості бути відповідальним перед публікою, яка має розуміти виконавця, навіть не усвідомлюючи кожен елемент музичної композиції. Має здійснюватися контакт з аудиторією, яка б відчувала внутрішні інтенції музикантів. «На концерті, навіть граючи найрозумнішу і концептуальну музику, музикант грає для публіки. Ми повинні бути дуже щирі та відкриті внутрішньо, повинні донести людям свою любов до цієї музики і те задоволення, яке ми отримуємо, граючи цю музику» [4].

Н. Лебедева зазначає, що музичне мистецтво є таким, яке не можна сприймати суто раціонально. Воно повинно зачіпати на почуттєвому рівні. Обов'язково має бути взаємодія між учасниками музичного процесу. Причому єдиним шляхом повертання аудиторії до джазу, на думку піаністки, є його сприйняття через живе виконання, яке не може бути нічим замінене. «Музика – така субстанція, яка сприймається на рівні відчуттів, а не на рівні інтелекту. Якщо немає вібрацій щодо озвученого поля, безглуздо пояснювати, що таке музика. Потрібно прийти на концерт і перш за все «підключитися» до енергетики. Подивитися, як руки, губи, очі музиканта живуть, як це все працює і відтворює. Піти на якийсь джазовий концерт, солянку, безкоштовний open air, джем-сейшн, просто потусуватися» [4].

Джазове мистецтво України має значний потенціал для розвитку, адже є чимало молоді та професійних музикантів, які вже досягли високого рівня майстерності. Головним завданням є створення умов, за яких не буде відтоку творчого потенціалу та будуть надаватися можливості для подальшого еволюціонування. Саме завдяки роботі професіоналів, які відчувають відповідальність за свою

творчість і педагогічну діяльність, можливе досягнення головної мети – створення за допомогою мистецтва умов для міжкультурного діалогу та єднання людства.

Висновки. Педагогічний вимір діяльності Наталі Лебедевої полягає у зверненні уваги на ансамблеве джазове виконавство. Основний акцент припадає на виховання навичок імпровізування. У своїй творчій діяльності Лебедева обирає мейнстрімні напрями джазу, зокрема ф'южн. Основою авторського підходу Наталії Лебедевої є поєднання елементів різних шарів музичної культури: академічної музики, джаз та фольклор. Досить складна музична лексика її композицій відповідає провідним тенденціям, які поширені у світовій виконавській джазовій практиці. В інструментальних композиціях зустрічаються поліритмічні та поліметричні структури, виконання яких потребує чіткої кооперації між усіма учасниками ансамблю. Так само й виконання джазових творів вимагає взаємодії між учасниками процесу, між джазменами та публікою, яка є основним адресатом.

Подальші перспективи досліджень можливі у напрямі розвідок специфіки творчих та педаго-

гічних напрацювань інших представників джазової сцени України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Белан Г.В. До проблеми дослідження педагогічної персоналії у дискурсі сучасної історико-педагогічної науки. *Педагогічні науки*, 2012. Вип. 1(61). С. 11–15.
2. Войченко О.М. Джазове мистецтво у просторі художньої практики XVIII – XXI ст. *Культура України*, 2013. Випуск 40. С. 257–266.
3. Войченко О.М., Шпортько О.В. Дихотомія «джаз та академічна музика»: минуле та сьогодення. *Імідж сучасного педагога*, 2020. № 3(192). С. 107–110.
4. Даниленко Л. Наталя Лебедева: «Якщо джазмен – не імпровізатор, це не джазмен». URL: <https://mind.ua/style/20172919-natalya-lebedeva-yakshcho-dzhazmen-ne-improvizator-ce-ne-dzhazmen> (дата звернення: 29.01.2021).
5. Павленко О.М. Методичні основи навчання джазової імпровізації майбутнього вчителя музики. *Актуальні питання мистецької педагогіки*, 2013. Вип. 2. С. 91–95.
6. Юдин А. Трио Наталії Лебедевой и Лаура Марти. URL: <https://32jazz.club/tryo-nataly-lebedevoj-y-laura-marty/> (дата звернення: 29.01.2021).